

**TOSHKENT VOHASIDA ISLOM ARXITEKTURASI VA NAQQOSHLIK
SAN'AT.**

Hasanov Jalol Jumanazarovich
Oriental Universiteti magistranti

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasida me'morchilik qadim zamonlardan miloddan avvalgi III minginchi, boshqa ma'lumotlarda esa X minginchi yillardan boshlangan deyiladi. Juda ko'p arxeolog qazilmalar bu hududda otashparastlar va budda dinlariga mansub bo'lgan ibodatxonalar qurilganligidan habar beradi. O'sha davrlarda qal'alar qurilishi ham juda keng rivojlangan. Qal'alar balandlik joylarida qurilgan bo'lib, tashqi dushmanlardan muhofaza vazifasini bajargangan. Hozirgi kunga kelib ham 400 ga yaqin qal'alarning qoldiqlari O'zbekiston hududida mavjud bo'lib ular ota bobolarimizni qadimda qanday hayot kechirganliklari haqida biz ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: naqqoshlik, ganch o'ymakorligi, me'morchilik, devoriy tasvir, gumbazli, miniatura, maqbaralar, qal'a, qadimgi, yodgorlik, meros, buyuk, bilaguzuksimon, voha, joylashgan.

Абстрактный. Говорят, что архитектура в Республике Узбекистан восходит к 3 тысячелетию до нашей эры, а по другим источникам она началась в 10 тысячелетии до нашей эры. Многие археологические раскопки свидетельствуют о том, что в этой местности были построены храмы огнепоклонников и буддистов. В те времена также было очень развито строительство замков. Замки строились на возвышенностях и служили защитой от внешних врагов. До сих пор на территории Узбекистана существуют остатки около 400 крепостей, и они дают нам информацию о том, как жили наши предки в древности.

Ключевые слова: живопись, резьба по ганчу, архитектура, фреска, куполообразная, миниатюра, мавзолеи, замок, древний, памятник, наследие, великий, браслет, оазис, местонахождение.

Abstract. It is said that architecture in the Republic of Uzbekistan dates back to the 3rd millennium BC, and according to other sources, it began in the 10th millennium BC. Many archeological excavations indicate that temples of fire worshipers and Buddhists were built in this area. In those times, the construction of castles was also very developed. The castles were built on high places and served as protection against external enemies. Until now, the remains of about 400 fortresses exist in the territory of Uzbekistan, and they give us information about how our ancestors lived in ancient times.

Key words: painting, ganch carving, architecture, mural, domed, miniature, mausoleums, castle, ancient, monument, heritage, great, bracelet, oasis, located.

Kirish. Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkent vohasida 9-10 asrlarda paydo bo'lgan. Bu davrda Toshkent shahri Islom madaniyatining o'zining yuqori darajasiga erishgan va arxitektura, naqqoshlik, musiqa, adabiyot, falsafa va boshqa sohalarda yuqori sifatli ijodlarni ko'rsatgan. Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkentda shahar xududiga katta ta'sir qoldirgan va shahar ko'plab qadimiy binolar bilan bezalgan.

Toshkent vohasida Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atining bir necha turli turlari 8 asrdan boshlab paydo bo'lgan. Bu turlar o'rtacha 8-10 asrlarda shakllangan va o'zaro bog'liqlikka ega bo'lgan. Ba'zi turlar quyidagilardir:

1. Medrasalar: Medrasalar o'quv yurtlari va diniy ta'lim muassasalari sifatida ishlab chiqilgan. Ularning binolari odatda kichik va oddiy shaklda bo'lib, o'quvchilarning ta'lim olishlari uchun mo'ljallangan.

2. Masjidlari: Toshkent vohasida bir nechta qadimiy masjidlar mavjud bo'lib, ularning arxitekturasi o'ziga xos usullar bilan shakllangan.

3. Minoralar: Minoralar Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atining ahamiyatli qismlaridan biridir. Ularning shakli va dizayni o'zining xususiyatlari bilan ajralib turadi.

4. Qal'a va qishloqlar: Toshkent vohasida qadimiy qal'a va qishloqlar ham Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atiga oid qimmatli asarlar hisoblanadi.

5. Karvon saroylar: Karvon saroylar ko'p yillar davomida karvonboshi yo'lchilari uchun joylashuv va dam olish joyi sifatida ishlatilgan. Ularning arxitekturasi va dizayni ham xususiy bo'lib, ko'plab san'atkarlik asarlarini ko'rsatadi.

Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkent vohasida o'zining tarixiy, madaniy va diniy merosini o'rganishda ko'p xil mutaxassislar va tarixiyshunoslar ishtirok etganlar. Bu mutaxassislar o'rtasida arxitektorlar, naqqoshlar, san'atshunoslar, arxeologlar va tarixshunoslar kabi ko'plab mutaxassislar mavjud.

Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atini o'rganishda O'zbekistonning muhim akademik institutlari, madrasalar, yuridik shaxslar va turizm sohasidagi tajribali mutaxassislar ham ishtirok etganlar. Ularning ilmiy tadqiqotlari, maqolalari, kitoblari va darsliklari orqali Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lish mumkin.

Bundan tashqari, turistlar ham Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atini o'rganish uchun shaharga keladilar va bu san'atlarni o'zlarining ko'rsatkichlari orqali tushunishga harakat qiladilar. Turistlar shahar bo'ylab ko'p joylarda chet el fuqarolar tomonidan tuzilgan ekskursiyalarga qo'shiladilar va shaharning go'zal arxitekturasi va naqqoshlik san'atini ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bular bilan birga, tarixiy ma'lumotlar, ilmiy tadqiqotlar va turistlarning ko'rishlari orqali Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati ustuvor tarixiy merosini o'rganishda birgalikda ishtirok etgan insonlar tomonidan tan olinadi. Bu insonlar Toshkentning madaniy va dinamik rivojlanishini tushunishda muhim ahamiyatga ega.

Bu turlar Toshkent vohasidagi Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'atining faol rivojlanishini ko'rsatadi va shaharning madaniyatiga boy bo'yicha ahamiyatga ega bo'lgan.

Toshkent vohasidagi Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati, shaharning tarixiy, madaniy va diniy merosi bilan bog'liqdir. Bu turdagi arxitektura va naqqoshlik san'ati aslida Toshkentning yillar davomida o'zining identitetini shakllantirgan, uning madaniy va dinamik rivojlanishini ko'rsatadi.

Toshkent shahri Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati manbalari 8-asrda boshlanib, hozirgi kunga qadar davom etgan. Bu davrning eng zamonaviy namunalaridan ba'zilar quyidagilardir:

1. Toshkent Qo'rg'oniy qal'asi: 8-asrda qurilgan bu qal'a shaharning eng qadimiy qishloqlaridan biri bo'lib, Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati namunalaridan biri hisoblanadi.

2. Barakxon madrasasi: 16-asrda qurilgan bu madrasa Toshkentning eng zamonaviy Islom arxitektura namunalaridan biri bo'lib, naqqoshlik san'ati bilan boy bo'lib, hozirgi kunda turistlar va tadqiqotchilar uchun kashfiyot joyi sifatida mashhur.

3. Chorsu bazari: Toshkentning eng eski bazari bo'lib, 16-asrda qurilgan bu joyda turar namunalar, naqqoshlik san'ati asarlari va g'oya asarlar mavjud.

4. Kukeldash medresasi: 16-asrda qurilgan bu medrasa Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati manbalari ichida muhim joy egallaydi.

5. Hazrati Imam kompleksi: 16-asrda qurilgan bu kompleks Toshkentning diniy merosiga mansub bo'lib, Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati asarlari bilan boy bo'lgan joylardan biri.

6. Tillya Sheikh madrasasi: 19-asrda qurilgan bu madrasa Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati manbalari ichida muhim joy egallaydi.

7. Toshkent telebashna: 20-asrning boshlarida qurilgan bu binoning arxitekturasi va dizayni Toshkentning zamonaviy arxitektura namunalaridan biri hisoblanadi.

Bu manbalardan foydalanib, Toshkentning Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati tarixiy merosini tushunish va o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishingiz mumkin.

Xulosa. Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkent vohasida ajoyib ijodiy yaratishlar va uning asoschisi bo'lgan islom dinining tushunchalari, san'at va madaniyatning o'ziga xos ifodalarini o'z ichiga oladi. Bu san'atlar orqali Toshkentning tarixiy merosini o'rganish, uning madaniy va dinamik e'tirof etish, shahar aholisi va mehmonlarga bu merosni namoyish etish imkoniyatiga ega bo'lish mumkin.

Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkent vohasida turistlar uchun ham ahamiyatga ega. Ular shaharning go'zal va qadimiy qismatlarini ko'rish, uning tarixiy merosini tushunish, va shahar hayotining o'zgacha atmosferasiga tushish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa turizm sohasida Toshkentning ahamiyatini oshiradi va shahar bo'ylab ko'plab insonlarni jalb qiladi.

Shuningdek, Islom arxitekturasi va naqqoshlik san'ati Toshkentning madaniy va ijodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ular shahar aholisining san'at, madaniyat va din tushunchalarini ifodalaydi va bu tushunchalar shaharning o'zining rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Bu esa Toshkentning identitetini saqlab qolishiga yordam beradi va shaharning o'ziga xos kimligini belgilaydi.

Foydalingan adabiyotlar ro'yxati.

1. To'ychiyev N.J. (2010). Bino va inshootlar konstruksiyasi. Toshkent, "Voris nashriyot"
2. Po'latov X., P. Zohidov va boshqalar. (2005). "Arxitekturaviy kompozitsiya asoslari" Toshkent, "Talqin" nashriyoti.
3. Masharipova S.A. (2010). Arxitektura tarixi. O'quv qo'llanma. - Toshkent, "San'at, arxitektura va shaharsozlik tarixi".
4. Qodirxo'jayev P. (2005). Badiiy bezak san'ati. O'quv qo'llanma. Toshkent "Iqtisod -moliya" nashriyoti.
5. Ахмедов, Д. Д., & Косимова, Ш. Ф. К. (2021). Роль Ландшафтного Дизайна В Разработке Генерального Плана Города. Central Asian Journal Of Arts And Design, 2(12), 8-18.
6. Axmedov, J. J., & Qosimova, S. F. (2021). The Origin of the " Chorbog" Style Gardens and Their Social Significance. Middle European Scientific Bulletin, 19, 2024.
7. Saidjon, Q., Bakhrom, U., & Dilmurod, R. (2021). History And Current State Of Public Catering Establishments In The Fergana Valley. The American Journal of Engineering and Technology, 3(06), 120-124.
8. Shodieva, G. M. (2008). Problems of organizational and economic factors and service development in the improvement of family welfare (Doctoral dissertation, Dissertation for the degree of Doctor of Economics. Samarkand).